

GRIČKI TOP

Sa staroga tornja Lotrščaka, koji se diže na zagrebačkom brdu Griču, svakoga se dana, točno u podne, oglasi top. Na tisuće golubova poleti u tom času s tla, s krovova, iz svojih grijerda pod strehama i balkonima, te nekoliko trenutaka potom lijeću i kruže ponad grada, da bi se opet smirili na trgovima i ulicama, na ramenima ili na glavi Andrije Kačića Mišića, Petra Preradovića ili Petrice Kerempuha. Kad se oglasi top s Griča, Zagrepčani ravnodušno ravnaju satove, jer znaju da je točno dvanaest sati; samo stranci i došljaci, neupućeni u zagrebačke običaje, izbenumljeno gledaju kamo bi se sakrili, jer vjerojatno smatraju da je počeo atomski rat. Ali nije im ni zamjeriti, jer svako oružje ima nekakve sveze s ratom, pa tako i taj mimodopski zagrebački, grički top.

Potkraj šesnaestoga stoljeća odlučio je Osmanlije da napokon zauzmu cijelo hrvatsko kraljevstvo. Kada je beglerbegom, vrhovnim zapovjednikom Bosne postao Hasan-paša Predojević, on najprije udari na Bihać i prijevaram ga zauzme, a potom se s vojskom otputi prema Sisku. Posjedao ga je u tri navrata, od 1591. do 1593., svake godine po nekoliko tjedana ili nekoliko mjeseci. I dok je njegova golema vojska, u kojoj je bilo ne samo mnoštvo konja, nego i tovarnih deva, plandovala uz Kupu, Hasan-paša bi se s tisuću ili dvije tisuće konjanika zalijetao u okolna sela, da plijeni goloruko stanovništvo. Gorjela su sela uz Kupu, Odru i Savu, a lelek turskih zarobljenika odjekivao je cijelim krajem. S brda Griča sa zebnjom su Zagrepčani promatrali kako se u dolini, s druge strane Save, dižu stupovi dima i stupovi ognja, kako se seljačke kolibe pretvaraju u užareni pepeo. I danju i noću nebo se crnjelo i crvenjelo.

Jednoga jutra Zagrepčani opaziše da su se Turci utaborili na drugoj, desnoj obali Save, točno nasuprot gričkim zidinama. Hasan-paša Predojević znao je da na gričkim goricama nema topa takvoga dometa, koji bi mogao doseći njegov tabor. Saznao je to od zarobljenih hrvatskih vojnika i od svojih uhoda, koji su kao putnici, trgovci i hodočasnici švrjajali

okolicom Zagreba. Zato je bezbrižno razapeo čadore, te legao na meke jastuke, da uživa, da mezi i pije i da promatra plesačice, koje su se svijale uz svirku zurla.

Dok se Hasan-paša zabavljao u svomu svilenom zelenom čadoru, a njegovi se vojnici natjecali u bacanju koplja i gađanju iz dugih pušaka, dok je roblje lelekalo privezano o kolje u turskom logoru, Zagrepčani su strahovali ne će li se silni bosanski beglerbeg uputiti na njihov grad. Predstraže malobrojne vojske, koja je štitila Zagreb, došuljaše se do vrbika uz lijevu obalu Save i javiše utješnu vijest: Turci ne grade nikakve splavi, nikakve skele. Očito ne namjeravaju prijeći rijeku. I zaista, Hasan-paša nije htio ništa staviti na kocku. Nije lud da udari na Zagreb, pa da mu za ledima ostane neosvojeni Sisak! Najprije će on u tvrdom Sisku uspostaviti svoju vlast (ili će ga razoriti!), a tek onda će povesti svoje ratnike pod bedeme grada Zagreba.

Zagrepčani nisu znali tu zamisao Hasan-paše, ali su je ipak naslućivali. Zato su iz dana u dan utvrđivali svoje kule i nabavljali oružje iz daleka svijeta. Jednoga dana, dok je Hasan-paša Predojević još leškario u svom šatoru uz obalu Save, stiže iz austrijskih ljevaonica golemi dalekometni top.

- Treba ga iskušati, da vidimo dokle nosi - rekoše odmah Zagrepčani i stadoše ga oduševljeno dizati s pomoću željeznih lanaca i kolotura na vrh kule Lotrščaka. Kada postaviše top, odlučihše da gruhne u smjeru Save. Vjerojatno će kugla pasti tamo u močvarno tlo, u vrbike s ovu stranu Save, ali i to će barem malo poplašiti ohologa Hasan-pašu - mišljahu građani na brdu Griču.

↳ Sijalo je blago proljetno sunce, lutale su ovčice plavetnilom neba. Zanosio ih je povjetarac što je strujao s Medvednice, donoseći u grad miris šuma, košuta i šumskih jagoda. Bližilo se podne. Građanima, koji su upravo postavili top na vrh Lotrščaka, činilo se pak da sunce peče, jer bili su znojni, žedni i umorni. Ali top se sjajio na suncu, i to je bila nagrada za njihov trud. Dok je topnik punio golemu ubojitu spravu i pripremao se za prvi hitac, Zagrepčani su motrili sitne točkice s druge strane Save - Turke koji su se upravo pripremali za ručak. A onda se najednom razlegla rika topa nad gradom i nad savskom dolinom.

Hasan-paša Predojević sjedio je u svom šatoru, okružen begovima i agama, za niskim stolićem, očekujući da ga posluže objedom. Naručio je za ručak golema turopoljskog pijetla, nadjevena pilećim jetrima i srcima, te biranom zeleni i mirodijama. Evo, upravo ulazi u čador glavni kuhar, noseći na pladnju zlatastocrvenoga, dobro pečena kopuna. To je ono što paša voli. Za glavnim kuharom ide niz njegovih pomoćnika, te nose jela i pila da ti zazubice rastu! Ponikih glava, koračaju dostojanstveno prema svome paši, pomalo u strahu da ne će biti posve zadovoljan objedom, te da će ih zato dati išibati. Ali, u jednom trenutku razlegne se strahovita rika, kao kad lavovi riču u arapskim pustinjama, kroza šator prostruji strahovit vihor, kao da je udario grom iz vedra neba, kao da je došao smak svijeta. Od siline toga vjetra srušiše se stijene šatora, a age i sluge popadaše po tlu. Iskopcavši se ispod šatorskih stijena, nagmuše Turci u bijeg. Za tili čas digoše svoj tabor i odjahaše prema Sisku.

S gričkih bedema Zagrepčani su uočili da se srušio pašin šator, uočili su strku u turskom taboru, ali nisu znali što se, zapravo, dogodilo. Tek nakon bitke kod Siska (22. lipnja 1593), u kojoj je hrvatsko-austrijska vojska strahovito porazila Osmanlije i u kojoj je poginuo i sam Hasan-paša Predojević, saznalo se od turskih zarobljenika što se zbilo onoga proljetnoga dana kada je zapucao grički top. Upravo u trenutku, kada je glavni kuhar stavljao pečena pijetla na pašin stol, doletjela je topovska kugla s Griča, probivši stijene šatora, i odnijela i kopuna i pladanj, na komu je ležala pečenka. Sretan što je spasio glavu na ramenu, Hasan-paša je gladan, prestrašen i razdražen odjahao na obale Kupe da ondje nađe smrt. Pobjeda kod Siska zaustavila je pak za sva vremena tursko napredovanje, pa tako Zagreb nikada nije pao u turske ruke.

A grički top i danas puca svakoga dana o podne da se Zagrepčani spomenu kako je otjerao silnoga Hasan-pašu.